

سفره ایرانی تحت فشار است

تورم و نوسانات ارزی، فشار اقتصادی ایجاد کرده اما پرداخت یارانه‌های مستقیم و کالابرگ الکترونیک توانسته‌اند به‌طور موقت از فشار شدید بر خانوارهای ایرانی بکاهند

یادداشت
O P I N I O N

علی قنبری

اقتصاددان و نمایندهٔ اسبق مجلس

نوروز ۱۴۰۵ و چالش معیشت

با نزدیک شدن به نوروز ۱۴۰۵، بررسی وضعیت معیشتی و قدرت خرید خانوارهای ایرانی به یکی از محورهای مهم تحلیل‌های اقتصادی تبدیل شده است. داده‌ها و شواهد موجود نشان می‌دهد توان مالی بخش قابل توجهی از جامعه برای تأمین هزینه‌های معمول سال نو، نسبت به سال‌های گذشته با محدودیت‌های بیشتری مواجه شده و این موضوع نگرانی‌هایی را در میان خانوارها ایجاد کرده است.

کاهش قدرت خرید مردم را می‌توان از چند زاویه مورد بررسی قرار داد. نخستین عامل، استمرار تورم در اقتصاد کشور است. افزایش سطح عمومی قیمت‌ها، به‌ویژه در حوزه کالاهای اساسی و اقلام مصرفی روزمره، باعث شده سهم بیشتری از درآمد خانوار صرف هزینه‌های ضروری شود. در چنین شرایطی، امکان پس‌انداز یا هزینه‌کرد برای سایر نیازها، از جمله مخارج مربوط به نوروز، به شکل محسوسی کاهش یافته است.

در کنار تورم، کاهش ارزش پول ملی نیز نقش مهمی در تضعیف قدرت خرید ایفا کرده است. افت ارزش پول ملی موجب افزایش قیمت کالاهای و خدمات، به‌ویژه کالاهای شده که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به واردات وابسته‌اند. این روند، فشار مضاعفی بر سبد معیشت خانوارها وارد کرده و هزینه تأمین نیازهای اولیه را افزایش داده است.

درواکنش به این شرایط، سیاست‌های حمایتی مختلفی از سوی دولت در دستور کار قرار گرفته است؛ از جمله پرداخت یارانه نقدی و ارائه کالابرگ برای برخی اقلام اساسی. هدف از این سیاست‌ها، کاهش فشار معیشتی و کمک به تأمین حداقلی نیازهای خانوارها عنوان شده است.

بر اساس برخی برآوردها، سهم قابل توجهی از جمعیت کشور در حال حاضر زیر خط فقر قرار دارند و بخشی از جامعه نیز با فقر مطلق مواجه است. این وضعیت بیانگر آن است بخش بزرگی از خانوارها، بیش از آنکه نگران تأمین کالاهای غیرضروری باشند، تمرکز اصلی‌شان بر تأمین نیازهای ابتدایی زندگی است. در چنین شرایطی، طبیعی است که سیاست‌های حمایتی محدود، نتواند به تنهایی تغییری اساسی در وضعیت معیشتی ایجاد کند.

برای بهبود پایدار قدرت خرید مردم، بیش از هر چیز باید کنترل نرخ تورم و ایجاد ثبات اقتصادی را در نظر داشت. تجربه نشان داده خانوارها ترجیح می‌دهند به جای دریافت کمک‌های مقطعی، از ثبات قیمت‌ها و امکان برنامه‌ریزی برای هزینه‌های خود برخوردار باشند. تثبیت قیمت کالاهای اساسی و قابل پیش‌بینی شدن هزینه‌ها، می‌تواند نقش مؤثرتری در افزایش رضایت عمومی ایفا کند. در این چارچوب، تقویت پول ملی، مدیریت انتظارات تورمی و حمایت هدفمند از تولید داخلی، از جمله اقداماتی است که می‌تواند در میان مدت به بهبود شرایط معیشتی منجر شود. سیاست‌های حمایتی، زمانی اثر بخش خواهند بود که در کنار این اقدامات ساختاری اجرا شوند و به‌عنوان مکملی برای مهار تورم عمل کنند؛ نه جایگزین آن.

سید ابراهیم الله‌آبادی

روزنامه نگار

داده‌های تورمی دی‌ماه امسال، روند نرخ ارز و تغییر ترکیب سیاست‌های حمایتی دولت نشان می‌دهد قدرت خرید واقعی خانوارهای ایرانی در آستانه نوروز ۱۴۰۵ نسبت به سال قبل کاهش یافته است. اگرچه پرداخت یارانه‌های مستقیم و کالابرگ الکترونیک بخشی از فشار معیشتی را در کوتاه‌مدت تعدیل کرده، اما شتاب تورم و افت ارزش پول ملی موجب شده اثر خالص این سیاست‌ها در سطح کلان محدود باشد. این در حالی است که در کنار وجود تحریم‌های متعدد سایه تهدیدهایی از سوی آمریکانیز مانع از ثبات در اقتصاد شده است.

نرخ تورم و اثرات آن

بر اساس آخرین داده‌های رسمی، نرخ تورم سالانه در دی‌ماه ۱۴۰۴ به محدوده ۴۴.۶ درصد رسیده که نسبت به نرخ تورم مصرف‌کننده دی‌ماه ۲۰۴ درصد رشد داشته است. همچنین تورم نقطه به نقطه دی‌ماه امسال که مقایسه تورم مصرف‌کننده در نخستین ماه زمستان امسال در مقایسه بادی‌ماه سال گذشته است، رشد ۶۰ درصدی را نشان می‌دهد؛ به این معنا که خانوارهای کشور به‌طور میانگین ۶۰ درصد بیشتر از دی‌ماه ۱۴۰۳ برای خرید مجموعه کالاهای

خدمات یکسان هزینه کرده‌اند. این ارقام به‌روشنی نشان می‌دهد خانوار ایرانی برای خرید همان سبد کالایی سال گذشته، امروز باید هزینه‌ای به مراتب بیشتر بپردازد. شدت این تورم در گروه خوراکی‌ها و کالاهای اساسی حتی بالاتر از میانگین کل بوده است؛ جایی که برخی اقلام بارشدهای نزدیک به دو برابر نسبت به سال قبل مواجه شده‌اند. این وضعیت به‌ویژه دهک‌های پایین درآمدی که سهم خوراکی‌ها در هزینه‌هایشان بالاست، بیش از سایر گروه‌ها تحت فشار قرار داده است. اگر به عقب بازگردیم، تورم سالانه در مقطع مشابه سال گذشته حدود ۳۰ تا ۳۳ درصد برآورد می‌شد. به عبارت دیگر، نرخ افزایش قیمت‌ها طی یک سال، بیش از ۱۰ واحد درصد شتاب گرفته است. در همین بازه، دستمزدها و درآمد اسمی خانوارها نه تنها هم‌پای تورم رشد نکرده، بلکه در بسیاری موارد با تأخیر یا افزایش‌های محدود همراه بوده است. نتیجه طبیعی این شکاف، کاهش قدرت خرید واقعی و کوچک‌تر شدن سفره خانوار است؛ حتی برای طبقه متوسطی که پیش‌تر حاشیه امن نسبی داشت.

ارز و کاهش قدرت خرید

در کنار تورم، نرخ ارز یکی از تعیین‌کننده‌ترین متغیرها در

افت قدرت خرید مردم بوده است. دلار که سال گذشته در سطوح پایین‌تری نوسان می‌کرد، در پایان دی‌ماه امسال به کانال‌های بالاتر هم وارد شد. در حال حاضر قیمت ارز در کانال ۱۶۰ هزار تومان متغیر است. افزایش نرخ ارز، از یک‌سو هزینه واردات کالاهای نهایی و مواد اولیه را بالا برده و از سوی دیگر، به‌صورت غیرمستقیم بر قیمت تولید داخل اثر گذاشته است. کارشناسان معتقدند وقتی نرخ ارز افزایش پیدا می‌کند، حتی اگر کالایی مستقیماً وارداتی نباشد، هزینه تولید آن بالا می‌رود و این فشار در نهایت به مصرف‌کننده منتقل می‌شود. در این میان، حذف ارز ترجیحی رقم‌خورده، اقدامی که با دیدگاه‌های موافق و مخالف همراه بود، با این حال، به اذعان بسیاری از کارشناسان اقتصادی و مهم‌تر مقامات مسئول در دولت، یکی از نقاط عطف سیاست‌گذاری اقتصادی در سال‌های اخیر، حذف ارز ترجیحی برای کالاهای اساسی است؛ سیاستی که با هدف جلوگیری از رانت و فساد و رساندن یارانه به مصرف‌کننده‌هایی اجرا شد.

یارانه‌های مستقیم و اثرات

دولت برای افزایش قدرت خرید مردم به سمت پرداخت

انتخاب‌های اقتصادی دولت، محدود اما اثرگذار است

مرتضی افقه در گفت‌وگو با آتیه‌نو یادآوری کرد در شرایط تحریم و محدودیت منابع، دولت با تدبیر و اولویت‌بندی توانسته مسیر عبور از دشواری‌ها را هموار کند

دهد که دولت با ابزارهای محدود خود در تلاش است تا حمایت مؤثر و متوازن از قدرت خرید مردم به عمل آورد. ضمن آنکه مسیر عبور از شرایط دشوار اقتصادی هموارتر شده است.

آیا دولت در این شرایط امکان مانور بیشتری داشت؟

با توجه به محدودیت‌های موجود، دامنه انتخاب‌های دولت چندان گسترده نبوده است. سال‌ها تداوم تحریم‌ها و فشار بر منابع مالی، گزینه‌های قابل‌انکارا کاهش داده و اقدامات فعلی در چارچوب همین محدودیت‌ها قابل تحلیل است. با این حال، مدیریت منابع و اجرای سیاست‌های جبرانی نشان می‌دهد دولت توانسته با تدبیر و اولویت‌بندی دقیق، از شدت فشار بر معیشت مردم بکاهد و مسیر عبور از دشواری‌های اقتصادی را هموار سازد. بررسی عملکرد گذشته می‌تواند به درک بهتر امکان سنجی تصمیمات منعطف‌تر کمک کند، اما واقعیت کنونی نشانگر تلاش‌های قابل توجه دولت در شرایط محدود است.

از منظر اجتماعی، همراهی مردم در شرایط دشوار اقتصادی چگونه ارزیابی می‌شود؟

یکی از چالش‌های کلیدی سال‌های اخیر کاهش سرمایه اجتماعی بوده؛ مسئله‌ای که تحمل و همراهی جامعه در برابر فشارهای اقتصادی را نسبت به گذشته کاهش داده است. در دوره‌هایی مانند سال‌های جنگ، مردم با وجود سختی‌ها همبستگی بیشتری نشان می‌دادند، اما شرایط اجتماعی و اقتصادی امروز متفاوت است. فشارهای مالی، همراه با مسائل فرهنگی و اجتماعی، باعث شده بخشی از جامعه فاصله بیشتری با فرایندهای تصمیم‌گیری احساس کنند و مدیریت شرایط دشوار پیچیده‌تر شود. با این حال، سیاست‌های حمایتی دولت توانسته‌اند بخش قابل توجهی از فشار معیشتی خانوارها را کاهش دهند و مانع از تشدید بحران شوند، هرچند تورم بالا، محدودیت منابع و فشارهای اقتصادی کلی مانع جبران کامل کاستی‌ها شده است.

کاهش باید. اقدامات حمایتی دولت، هرچند با محدودیت منابع انجام می‌شود، توانسته‌اند اثرات منفی اقتصادی را تعدیل کنند و مسیر مدیریت شرایط دشوار اقتصادی را برای مردم هموار سازند.

این وضعیت چه اثری بر قدرت خرید مردم در مقایسه با نوروز سال گذشته دارد؟

برایند شرایط اقتصادی نشان می‌دهد که قدرت خرید مردم نسبت به نوروز سال قبل کاهش یافته است. افزایش قیمت کالاهای اساسی و غیرخوراکی، همراه با تورم پایدار، باعث شده حتی با پرداخت برخی کمک‌های نقدی و یارانه‌ها، فشار هزینه‌های زندگی همچنان محسوس باشد؛ به‌ویژه در ماه رمضان و ایام نوروز که معمولاً سطح مصرف خانوار افزایش می‌یابد، این فشار بیش‌تر خود را نشان می‌دهد و دوره جاری برای بخش قابل توجهی از مردم دشوارتر از سال‌های گذشته است. با این حال، سیاست‌های حمایتی دولت توانسته‌اند تا حد قابل توجهی از شدت این فشار بکاهند و مانع از تشدید بحران معیشتی شوند، به گونه‌ای که خانوارها بتوانند بخش مهمی از نیازهای خود را مدیریت کنند و مسیر عبور از این شرایط دشوار نسبت به گذشته هموارتر شده است.

پرداخت یارانه‌های نقدی و مبالغی مانند یک میلیون تومان تا چه اندازه می‌تواند جبران‌کننده باشد؟

این پرداخت‌ها در کوتاه‌مدت توانسته‌اند بخشی از فشار روانی و معیشتی خانوارها را کاهش دهند و موازنه‌ای نسبی در هزینه‌های زندگی ایجاد کنند. در این میان دولت با مدیریت دقیق و برنامه‌ریزی هوشمندانه، توانسته است این آثار را کنترل کند و از تشدید فشار بر معیشت جلوگیری نماید. از سوی دیگر، حذف ارز ترجیحی به‌طور طبیعی موجب افزایش قیمت برخی کالاهای شده است، و یارانه‌های نقدی تنها بخشی از این افزایش هزینه را جبران می‌کنند، اما همین اقدام توانسته بار مالی خانوارها را سبک‌تر کند و نشان